

Psicologia social projectiva: els Balcans entre nosaltres

per Bernat Joan i Mari

Un dels principis establerts per la psicologia social exposa que molt sovint les persones que duen a terme unes certes pràctiques tenen tendència a atribuir-les a altres grups humans que habitualment es troben a les antípodes d'aquestes mateixes persones esmentades. És a dir –i l'exemple és alhora molt colpidor però també, i en part per això mateix, molt vàlid–, que els nazis alemanys que portaren Europa a la segona Guerra Mundial, antidemocràtics, perillosos per a la convivència pacífica i opressors indiscutibles, afirmaven que els jueus eren *perillosos per a la convivència pacífica i opressors*. Evidentment, els jueus no eren res d'això; els nazis alemanys, ells mateixos, sí que ho eren; però afirmant que la dolenteria provenia de les seues víctimes (sis milions de les quals anirien a parar als forns crematoris) realitzaven una mena d'autoexculpació projectiva.

Aquesta mena de consideració projectiva de les pròpies intencions es veu molt habitualment entre aquells que, mantenint una situació de preponderància, pretenen passar per víctimes de l'acció d'uns altres que, al seu torn, es troben en una posició de subordinació. Per exemple, entre nosaltres, hem escoltat –i llegit– molt sovint el discurs que posa el castellà en una situació d'inf-

rioritat enfront del català i que presenta la nostra llengua com a element d'opressió en contra de la comunitat lingüística castellanoparlant. Segons aquest discurs –subscrit pel Foro Babel, per la fantasmagòrica Convivència Cívica Catalana i per altres agrupacions similars–, la llengua que es troba en una situació de preponderància opressora és el català, mentre que la llengua que es troba en situació d'"oprimida" és l'espanyol. Reivindicar l'espanyol a Catalunya, doncs, vendria a constituir un acte de defensa dels més febles, un acte "esquerranós", "progressista", en favor d'una igualtat d'oportunitats real.

Aquestes consideracions, evidentment, no necessiten cap tipus de refutació, perquè, coneixent la realitat i patint-la diàriament, es refuten per si soles.

De vegades, emperò, l'esquema d'això mateix transcedeix la mera disputa lingüística i es projecta en consideracions d'abast més ampli. Per exemple, l'hem pogut observar molt clarament al llarg d'aquests últims mesos en relació a la guerra que ha esclatat als Balcans. Diversos dirigents polítics espanyols han acusat els nacionalistes (especialment els bascos, però també els catalans) d'intentar "balcanitzar" Espanya, i han advertit

dels perills que, segons ells, poden portar els nacionalismes d'alliberament als nostres respectius països, i al conjunt de la Península Ibèrica i illes adjacents. Fins i tot, en algun cas, algun dirigent socialista espanyol ha comparat Xabier Arzallus, líder del Partit Nacionalista Basc, amb Milosevic, president de Iugoslàvia. Amb la comparació, s'intentava fer veure que la posició de l'un i de l'altre són equiparables i que, per tant, també els podem equiparar en perillositat.

No es té en compte, naturalment, a l'hora de fer aquesta anàlisi, en quina posició real es troba cadascun. No es té en compte que Milosevic és el presi-

Pintura d'Eugène Delacroix (museu Le Louvre)

dent d'un país que intenta, de totes totes, utilitzant tots els instruments que calgui (entre aquests, naturalment, també l'anomenat "exèrcit federal") de mantenir la "província" de Kosovo dins l'estat iugoslau. No es té en compte que Slobodan Milosevic s'ha mostrat radicalment contrari a la consulta popular entre la població kosovar (que hauria permès de decidir democràticament el futur d'aquell país a través d'un referèndum d'autodeterminació, que és com es resolen aquestes qüestions en un sistema realment democràtic) i que posteriorment ha engegat un programa de *neteja ètnica* a Kosovo, similar al que ja es va patir fa pocs anys (molt pocs, encara) a Bòsnia i Hercegovina. Tampoc no es té en compte (i això sí que pot esdevenir del tot tabú, amb la col·laboració sempre submissa de la majoria dels mitjans de comunicació de masses) que els qui han creat el conflicte han estat precisament els qui volien defensar "la sagrada unitat de l'estat", enfront d'aquells que clamaven, des de la democràcia participativa, per uns mínims de llibertat nacional.

Tot això, doncs, que no és tingut en compte, constitueix el moll de l'os de la qüestió balcànica. Però els intel·lectuals d'aquesta part del món (especialment els qui formen part d'això que Bashkim Shu, escriptor albanès resident a Barcelona, ha anomenat la "Izquierda Hundida") fan mans i mànigues per disfressar la qüestió i per amagar l'ou de les raons que han portat realment al conflicte: perquè, en aquest conflicte, s'han posat totalment en evidència els qui defensen les postures de les quals són partidaris ells mateixos. La manca de pluralitat, la intolerància, la neteja ètnica, el genocidi han partit de l'estat constituït, de l'estat sacralitzat com a unitat indestructible. Les víctimes, naturalment, han estat els altres.

Tot plegat constitueix un aparador d'exculpació projectiva de dimensions tràgiques per als qui ara pateixen directament la guerra, i de dimensions esperpèntiques per als qui, d'entre nosaltres, comparen l'incomparable i defensen l'indefensable. ♦

Un segle de la "Protectora"

per Josep M. Ainaud de Lasarte

Amb el nom de "la Protectora" fou coneguda, durant molts anys, una de les entitats que més i millor van treballar per defensar i difondre la llengua catalana. El nom oficial era el d'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana i s'havia fundat el 22 de desembre de l'any 1898 per a crear escoles catalanes i per a impulsar la catalanització de l'escola. N'havia estat l'iniciador un mestre, Francesc Flos i Calcat, que feia poques setmanes havia inaugurat la primera escola catalana dels temps moderns, el Col·legi Sant Jordi, instal·lat al carrer de Sant Honorat de Barcelona, al primer pis del número 9. Era tota una novetat: una escola que ensenyava el català –i en català– i que no tenia parió en tot Catalunya.

Cal dir, d'entrada, que la llengua catalana era la parlada normalment en les famílies, però, pel fet que en les escoles no s'ensenyés, la gent escrivia habitualment en castellà, que era la llengua considerada de cultura. Hi havia una excepció: el Catecisme de la Doctrina Cristiana era en-

senyat en català als nens i nenes. Però, en les escoles oficials i privades, la llengua emprada era la castellana. Això era la causa que el català, com a llengua escrita, anés quedant reduït a la poesia dels Jocs Florals i als reductes dels escriptors de la Renaixença. Els intents de fer-ne una llengua popular, com havien intentat Clavé amb els seus Cors, o Frederic Soler, *Pitarra*, amb les seves "gatades", distanciaven la llengua parlada de la llengua escrita, tal com s'havien proposat les mesures represores de la llengua catalana des del Decret de Nova Planta de l'any 1716.

No tothom, però, ho acceptava. El catalanisme, com a moviment de defensa i recuperació de la identitat, havia mantingut en tot moment que Catalunya havia de recuperar la seva llengua, la seva cultura i les seves institucions. Però era un camí llarg i calia incorporar, com més aviat millor, la llengua i el seu ensenyament al projecte de recuperar la identitat lingüística i cultural de Catalunya. Una de les persones que més s'hi dedicaren fou el mestre Francesc

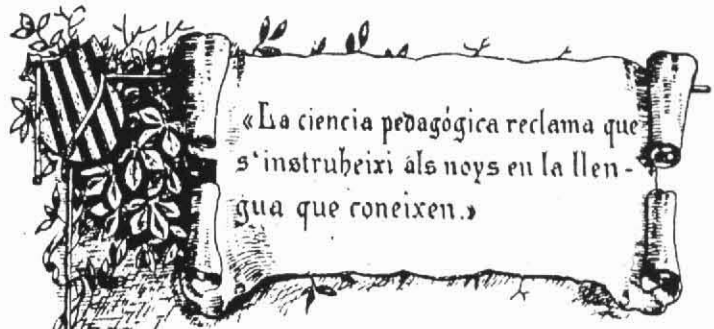

Flos i Calcat, nascut a Arenys de Mar l'any 1856 i mort a Barcelona en 1929, després d'una vida de dedicació intensa i entusiasta a l'escola catalana.

Flos i Calcat, a més de fundar el Col·legi Sant Jordi, publicà un important conjunt de llibres per a l'escola; i d'una manera natural, en llengua catalana: *Manuscrit català, Història de Catalunya, Mapa comarcal de Catalunya, Cançoner escolar català*, entre altres. Però Flos i Calcat era ben conscient que calia un esforç col·lectiu per tal de fundar un conjunt d'escoles catalanes. Ja l'any 1886 havia publicat un treball titulat "Les escoles catalanes", i més endavant intentà de constituir un Patronat de l'Ensenyança Catalana. En 1898 fundà una Agrupació Protectora de l'Ensenyança Catalana, que donà lloc, en 1902, a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana que ara commemorem. Un segle és un bon moment per a fer-ne balanç, i amb la perspectiva dels anys encara podem valorar millor l'esforç de Flos i Calcat i de la gent que va continuar aquella tasca. Recordem, almenys, el primer president, Josep Fiter, i els que el succeïren, Manuel Folguera i Duran (1887-1951) i Albert Bastardes (1871-1944), els més destacats.

Com ha escrit molt bé en David Pujol, que ha estudiat l'evolució de la Protectora, aquesta, l'any 1923 arribà a tenir deu mil associats, escampats arreu de Catalunya i d'Amèrica. No oblidem que la contribució dels "catalans d'Amèrica" fou molt important, tant moralment com econòmicament. Arribà a la xifra de vuitanta comissions delegades, va tenir socis destacats en la vida cultural catalana i va dur a terme una gran obra de promoció de la llengua i la cultura catalana a les escoles, tant públiques com privades. Si bé aquesta Protectora no va aconseguir de crear el conjunt d'escoles que desitjava —el cost era massa elevat—, sí que els llibres que editava encara mereixen l'interès dels estudiosos de la pedagogia. Només cal assenyalar els noms d'alguns dels autors per a adonar-nos de la seva vàlua: Pompeu Fabra, Alexandre Galí, Ferran Soldevila, Rosa Sensat, Pau Romeva, Ferran Valls i Taberner, per dir sols uns quants noms. Els qui en foren il·lustradors també mereixen un record: Josep Obiols, el més destacat. I entre els autors més joves, les personalitats capdavanteres foren Enric Bagué o Jaume Vicens Vives, per dir un parell de noms.

Els llibres s'editaven sota el nom d'Editorial Pedagògica, dedicada a potenciar obres de text pensades i escrites en català, d'una modernitat i qualitat sorpre-

* *Fragim Aulo y Or*

Dr. en F. i Lletres
Mestre en Gay Saber.

* *Jacinto Verdager Jhy*

Mestre en Gay Saber.

* *Marian Aguiló y Pastor*

Bibliograf. Mestre en G. S.

nents en aquella època. Caldria fer una bona exposició, avui, d'aquells llibres, per a agrair públicament la tasca que la Protectora va fer per la difusió i defensa de la llengua catalana. Els concursos escolars i els premis eren un bon estímul per a catalanitzar l'escola a casa nostra: una mica com l'esforç que fa actualment la Fundació Jaume I amb els Premis Baldiri Reixach.

Cal que aquell esforç i aquell entusiasme siguin coneguts per les generacions actuals. Per això ens ha semblat just que una revista que lluita per la nostra llengua i la nostra cultura se'n fes ressò en les seves pàgines. La repressió contra Catalunya, l'any 1939, intentà d'esborrar-ne la memòria. I hem de demostrar, amb els nostres actes, que l'esperit de la Protectora es manté viu. En Lluís Duran, per un costat, en Jordi Verrié i en David Pujol, per un altre, amb les seves publicacions i estudis ens hi estimulen. I amb el nét de Flos i Calcat, Jordi, que ha salvat el tresor de l'antic col·legi Sant Jordi i bona part dels orígens de la Protectora, ens són un repte amistós a fer possible que les nostres institucions organitzin l'exposició que la Protectora es mereix. ♦